

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри економіки
протокол № 1 від 31.08.2026 р.

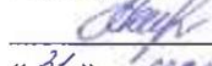
Завідувач кафедри

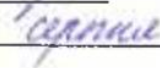
 Алла ОСІПОВА

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми

Економіка

 Алла РЕВУЦЬКА

«31» 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ЕКОНОМІКА В УМОВАХ РИЗИКІВ І НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

Предметна спеціальність (спеціалізація): С1.01 Економіка

Освітня програма: Економіка

Факультет: економіки, підприємництва та інформаційних технологій

Робоча програма освітнього компонента «Економіка в умовах ризиків і невизначеності» для здобувачів вищої освіти спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини освітньої програми Економіка. – Умань: УНУ, 2026. – 15 с.

Розробник:

Смолій Людмила Василівна, доцент кафедри економіки, кандидат економічних наук, доцент

Відомості про розгляд і затвердження наведено на титульній сторінці.

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показника	Форма здобуття освіти	
	денна	заочна / дистанційна
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Обов'язковий	Обов'язковий
Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	Рік підготовки: 1	Рік підготовки: 1
Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини Предметна спеціальність (спеціалізація): С1.01 Економіка	Семестр: 1	Семестр: 1
Кількість кредитів ЄКТС – 4 Загальна кількість годин – 120	Лекції: 22 год.	Лекції: 8 год.
Мова викладання: українська	Практичні / семінарські: 26 год.	Практичні / семінарські: 4 год.
Пререквізити: володіння методами статистики та основами економічного аналізу; розуміння основних мікро- і макроекономічних показників та закономірностей функціонування ринків.	Лабораторні: –	Лабораторні: –
Постреквізити: Стратегічне управління бізнесом, Міжнародний бізнес, Бізнес-планування та управління проектами, переддипломна практика	Самостійна робота: 72 год.	Самостійна робота: 108 год.
Індивідуальне завдання	Вид контролю: екзамен	Вид контролю: екзамен

2. МЕТА, ПЕРЕДУМОВИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета освітнього компонента: формування здатності ідентифікувати, аналізувати та оцінювати економічні ризики, обирати й обґрунтовувати ефективні методи прийняття управлінських рішень і зниження ступеня ризику в умовах невизначеності функціонування економіки та бізнесу.

Передумови: вивчення освітнього компонента передбачає наявність у здобувачів таких попередніх знань і вмінь: розуміння закономірностей функціонування ринків і поведінки суб'єктів господарювання; базові навички роботи з електронними таблицями на рівні виконання розрахунків, побудови таблиць і діаграм; володіння методами описової статистики (розрахунок середніх величин та показників варіації) та основами економічного аналізу; здатність опрацьовувати й інтерпретувати кількісну економічну інформацію для обґрунтування управлінських рішень.

Результати навчання освітнього компонента формулюються як здатність здобувача продемонструвати знання, уміння, навички, комунікацію, відповідальність і автономію після успішного завершення компонента.

Шифр ПРН ОП	Результат навчання	Методи навчання	Методи / засоби оцінювання
ПРН 1	Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.	Проблемна лекція; аналіз наукових джерел і аналітичних матеріалів; навчальна дискусія; розбір ситуаційних задач.	Усне опитування; тестування; аналіз кейсів; екзамен.
ПРН 4	Розробляти соціально-економічні проєкти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.	Лекція-візуалізація; метод «дерева рішень»; SWOT-аналіз; сценарне моделювання; проєктне завдання щодо обґрунтування рішення в умовах ризику.	Перевірка практичних розрахунково-аналітичних завдань; оцінювання кейс-завдань; аналітичні завдання самостійної роботи; екзамен.
ПРН 7	Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.	Практичне заняття з розрахунку показників ризику; аналіз статистичних даних; порівняльний аналіз методів управління ризиком; навчання на основі кейсів.	Перевірка розрахункових завдань; усне обґрунтування вибраного методу; тестування; екзамен.
ПРН 13	Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.	Якісні методи оцінювання ризику (експертні оцінки, метод Дельфі); кількісні методи (статистичний, аналітичний); побудова кривої економічного ризику; ситуаційне моделювання наслідків управлінських рішень.	Оцінювання розрахунків показників ризику; аналіз кейсів; тестування; екзамен.
ПРН 15	Організовувати розробку та реалізацію соціально-економічних проєктів із урахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.	Проєктне навчання: розроблення заходів реагування на ризик (диверсифікація, лімітування, страхування, хеджування) з обґрунтуванням ресурсного забезпечення; презентація результатів.	Захист аналітичного завдання самостійної роботи; усна презентація; екзамен.

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. РИЗИК І НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Тема 1. Сутність ризику та невизначеності в економічній діяльності

Ризик і невизначеність як економічні категорії. Види невизначеності: повна невизначеність, часткова невизначеність, повна визначеність; причини їх виникнення. Суб'єкт, об'єкт і джерела економічного ризику. Основні риси ризику та чинники, що впливають на його рівень. Функції ризику: регулятивна, захисна, аналітична, інноваційна. Особливості управління підприємством в умовах невизначеності. Функціонування бізнесу в умовах ризику.

Тема 2. Функціонування економіки та бізнесу в умовах ризику і невизначеності

Зовнішні (прямої та непрямої дії) та внутрішні джерела ризику. Економічні, психологічні, правові й моральні межі підприємницького ризику; система постулатів підприємницького ризику. Конструктивний і деструктивний прояв регулятивної функції ризику. Типологія бізнес-ризиків: стратегічні, фінансові, операційні, комплаєнс-ризики, репутаційні. Джерела невизначеності на рівні фірми, галузі та макроекономіки. Концепції «чорного лебедя» і «сірого носорога» в аналізі ризиків. Специфіка функціонування українського бізнесу в умовах воєнних і повоєнних ризиків.

Тема 3. Економічна поведінка в умовах невизначеності. Корисність і прийняття рішень в умовах ризику

Чинники прийняття економічних рішень в умовах ризику та невизначеності. Психологічні феномени прийняття рішень; теорія перспектив Канемана – Тверські. Правила і критерії прийняття рішень в умовах невизначеності: критерії Вальда, Севіджа, Гурвіца, Лапласа. Вплив когнітивних викривлень на економічні рішення. Концепція очікуваної корисності фон Неймана – Моргенштерна. Ставлення до ризику (несхильність, нейтральність, схильність) і форма функції корисності. Побудова функцій корисності для економічних показників; криві байдужості.

Тема 4. Класифікація економічних ризиків

Критерії та принципи класифікації економічних ризиків. Виробничі ризики: ризики розроблення стратегії фірми, постачальницькі ризики, ризики порушення планових термінів. Маркетингові (збутові) ризики: недостатньої сегментації ринку, помилково обраного цільового сегмента, помилкової стратегії продажу, неякісних маркетингових досліджень, помилкового ціноутворення, неефективної організації мережі збуту. Ризики взаємодії з контрагентами і партнерами, ризики непередбаченої конкуренції. Фінансові ризики: валютний, інфляційний, дефляційний; ризики непередбачених витрат і недостатнього фінансування господарської діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Тема 5. Якісне оцінювання економічних ризиків

Сутність якісного і кількісного аналізу ризиків, принципи та напрями їх проведення. Види втрат у підприємницькій діяльності. Методологія аналізу та оцінювання ризику; показники оцінки економічного ризику. Якісні методи оцінювання ризику: мозковий штурм, метод експертних оцінок, метод аналогій, метод Дельфі та інші евристичні методи. Побудова та використання схеми «дерево рішень» для обґрунтування управлінського рішення.

Тема 6. Кількісне оцінювання економічних ризиків

Статистичний метод оцінювання ступеня ризику. Метод аналізу доцільності витрат. Крива економічного ризику та характеристика зон: абсолютної стійкості, нормальної стійкості, нестійкого стану, критичного стану, кризового стану підприємства. Аналітичний метод оцінювання ризику. Комплексна (інтегральна) оцінка ризиків підприємства.

Тема 7. Методи управління економічними ризиками

Принципи та система управління ризиками на підприємстві. Профілактика ризику: диверсифікація та лімітування. Самострахування як метод зниження рівня ризику. Страхування ризику: сутність, механізм, межі застосування. Інформаційне забезпечення системи управління ризиками. Вибір стратегії реагування на ризик: уникнення, зниження, передача, прийняття.

Тема 8. Способи зниження ступеня ризику

Основні прийоми зниження ступеня ризику. Диверсифікація ризику: види та сфери застосування. Трансфер (передача) ризику; типи і види контрактів. Страхування: сутність, види, умови застосування. Хеджування як форма страхування валютних і цінових ризиків. Самострахування та методи формування резервів. Лімітування: сутність, сфера застосування. Здобуття додаткової інформації як спосіб зниження невизначеності. Інші заходи зниження ризику.

4. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин, денна форма						Кількість годин, заочна / дистанційна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п (с)	лаб.	інд.	с.р.		л	п (с)	лаб.	інд.	с.р.
Змістовий модуль 1. Ризик і невизначеність у сучасній економіці												
Тема 1. Сутність ризику та невизначеності в економічній діяльності	12	2	2	–	–	8	12	2	–	–	–	10
Тема 2. Функціонування економіки та бізнесу в умовах ризику і невизначеності	12	2	2	–	–	8	12	–	–	–	–	12
Тема 3. Економічна поведінка в умовах невизначеності. Корисність і прийняття рішень в умовах ризику	12	2	4	–	–	8	12	2	–	–	–	10
Тема 4. Класифікація економічних ризиків	18	4	4	–	–	10	18	–	2	–	–	16
Разом за змістовим модулем 1	54	10	12	–	–	34	54	4	2	–	–	48
Змістовий модуль 2. Оцінювання ризику та управління ризиком												
Тема 5. Якісне оцінювання економічних ризиків	18	4	4	–	–	10	18	2	–	–	–	16
Тема 6. Кількісне оцінювання економічних ризиків	18	4	4	–	–	10	18	–	2	–	–	16
Тема 7. Методи управління економічними ризиками	12	2	2	–	–	8	12	–	–	–	–	12
Тема 8. Способи зниження ступеня ризику	18	2	4	–	–	12	18	2	–	–	–	16
Разом за змістовим модулем 2	66	12	14	–	–	40	66	4	2	–	–	60
Усього годин	120	22	26	–	–	72	120	8	4	–	–	108

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Денна форма, год.	Заочна / дистанційна форма, год.
1	Тема 1. Сутність ризику та невизначеності в економічній діяльності. Ідентифікація джерел і чинників ризику для обраного суб'єкта господарювання	2	–
2	Тема 2. Функціонування бізнесу в умовах ризику і невизначеності. Визначення типу бізнес-ризиків (стратегічних, фінансових, операційних, репутаційних) на прикладі підприємства	2	–
3	Тема 3. Економічна поведінка в умовах невизначеності. Побудова функції корисності та вибір управлінського рішення	4	2
4	Тема 4. Класифікація економічних ризиків. Класифікація ризиків обраного підприємства за виробничим, маркетинговим і фінансовим напрямками	4	–
5	Тема 5. Якісне оцінювання економічних ризиків. Проведення експертного оцінювання ризиків та побудова дерева рішень	4	–

№ з/п	Назва теми	Денна форма, год.	Заочна / дистанційна форма, год.
6	Тема 6. Кількісне оцінювання економічних ризиків. Розрахунок показників ризику статистичним та аналітичним методами; побудова кривої економічного ризику	4	2
7	Тема 7. Методи управління економічними ризиками. Обґрунтування системи заходів управління ризиком для визначеної господарської ситуації	2	–
8	Тема 8. Способи зниження ступеня ризику. Розроблення програми зниження ризику (диверсифікація, лімітування, страхування, хеджування) з оцінюванням витрат	4	–
	Разом	26	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Завдання / тема	Денна форма, год.	Заочна / дистанційна форма, год.
1	Тема 1. Сутність ризику та невизначеності в економічній діяльності Опрацювати наукові джерела щодо співвідношення понять «ризик» і «невизначеність»; навести приклади повної, часткової невизначеності та повної визначеності з практики українського бізнесу. Подати структуровану схему та аналітичний коментар.	8	10
2	Тема 2. Функціонування економіки та бізнесу в умовах ризику і невизначеності Визначити для обраного підприємства зовнішні та внутрішні джерела ризику, оцінити їх за критерієм керованості. Подати таблицю джерел ризику з поясненням.	8	12
3	Тема 3. Економічна поведінка в умовах невизначеності. Корисність і прийняття рішень в умовах ризику Розв'язати задачу вибору управлінського рішення в умовах невизначеності із застосуванням щонайменше двох критеріїв прийняття рішень; порівняти отримані результати. Подати розрахунки та висновок щодо узгодженості критеріїв.	8	10
4	Тема 4. Класифікація економічних ризиків Побудувати класифікацію ризиків обраного підприємства за виробничим, маркетинговим і фінансовим напрямками з коротким описом кожного ризику. Подати структуровану класифікаційну схему.	10	16
5	Тема 5. Якісне оцінювання економічних ризиків Провести якісне оцінювання ризиків обраної господарської ситуації методом експертних оцінок; побудувати дерево рішень для вибору варіанта дій. Подати результати оцінювання та схему дерева рішень.	10	16
6	Тема 6. Кількісне оцінювання економічних ризиків Виконати розрахунок показників ризику статистичним методом за фактичними або умовними даними; визначити зону ризику підприємства на основі кривої економічного ризику. Подати розрахунки, графік і висновок.	10	16
7	Тема 7. Методи управління економічними ризиками	8	12

№ з/п	Завдання / тема	Денна форма, год.	Заочна / дистанційна форма, год.
	Обґрунтувати систему заходів управління ризиком для визначеної господарської ситуації з поясненням вибору принципів профілактики, самострахування або страхування. Подати аналітичну записку.		
8	Тема 8. Способи зниження ступеня ризику Розробити програму зниження ступеня ризику для обраної ситуації із застосуванням не менше двох способів (диверсифікація, лімітування, страхування, хеджування, отримання додаткової інформації), оцінити орієнтовні витрати. Подати програму з обґрунтуванням та оцінкою витрат.	12	16
	Разом	72	108

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачено.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення освітнього компонента застосовуються методи та освітні технології, спрямовані на формування здатності здобувачів ідентифікувати, аналізувати й оцінювати економічні ризики та обґрунтовувати управлінські рішення в умовах невизначеності.

Проблемна лекція – опрацювання теоретичного матеріалу через проблемні питання, аналіз актуальних ситуацій невизначеності в українській та світовій економіці.

Лекція-візуалізація – використання схем, графіків, кривої економічного ризику та інших візуальних засобів для розкриття механізмів виникнення й оцінювання ризику.

Навчання на основі кейсів – аналіз реальних або умовних господарських ситуацій: ідентифікація ризиків, порівняння альтернатив, обґрунтування рішення.

Метод «дерева рішень» і сценарне моделювання – побудова та аналіз варіантів управлінських рішень в умовах ризику й невизначеності.

SWOT-аналіз і аналітично-розрахункові завдання – виконання розрахунків показників ризику якісними та кількісними методами, інтерпретація результатів.

Проектне навчання – самостійна розробка програми зниження ризику для обраної господарської ситуації з оцінюванням витрат і очікуваного ефекту.

Навчальна дискусія – обговорення етичних і управлінських аспектів прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності.

Застосування зазначених методів поєднується зі змішаним навчанням, що передбачає поєднання аудиторної роботи із самостійним опрацюванням навчальних матеріалів і виконанням завдань в електронному освітньому середовищі. Для забезпечення освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в УНУ використовується система управління навчанням Moodle. Матеріали курсу «Основи міжнародного бізнесу» розміщені на платформі Moodle <https://moodle-a.unu.edu.ua/course/view.php?id=1487>. В разі запровадження карантинних або інших обмежень з метою забезпечення життя та здоров'я учасників освітнього процесу проводяться відеоконференції в форматі лекцій або практичних занять. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Google Meet, Moodle.

9. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, ліквідацію академічної заборгованості та оскарження результатів оцінювання в Уманському національному університеті. Форма підсумкового контролю – екзамен: до 70 балів здобувач отримує за поточне оцінювання і до 30 балів – за екзамен.

Обов'язковими є всі види робіт, наведені в таблиці 9.1. До екзамену допускається здобувач, який виконав установлені робочою програмою обов'язкові завдання та набрав за поточним оцінюванням не менше 35 балів. Завдання, не виконані з поважних причин, можуть бути подані в строк, визначений викладачем, але не пізніше останнього практичного заняття семестру. Правила оцінювання доводяться до здобувачів на першому занятті та не змінюються ретроспективно.

9.1. Розподіл балів за формою підсумкового контролю «екзамен»

Поточне оцінювання – до 70 балів			
Оцінювана робота	ПРН, що досягається	Бали	Характер завдання (доказ досягнення результату)
Тестування за змістовими модулями	ПРН 1, ПРН 13	15	Правильність відповідей; розуміння понять ризику, невизначеності та методів їх оцінювання
Практичні розрахунково-аналітичні завдання (оцінювання ризику, критерії прийняття рішень)	ПРН 7, ПРН 13	20	Коректність розрахунків показників ризику, застосування критеріїв прийняття рішень, інтерпретація результатів
Кейс-завдання та ситуаційне моделювання (вибір рішення в умовах ризику, дерево рішень)	ПРН 4, ПРН 15	15	Визначення проблеми, аналіз альтернатив, обґрунтування рішення з урахуванням ризиків і ресурсних обмежень
Аналітичні завдання самостійної роботи	ПРН 1, ПРН 4, ПРН 7	15	Аналітичний продукт: класифікаційна схема, розрахунки, програма зниження ризику, аналітична записка
Усне обґрунтування та презентація результатів	ПРН 15	5	Усне пояснення методики, отриманих результатів і власних рішень
Разом за поточним оцінюванням		70	
Екзамен (комбінована форма: тестові завдання та розрахунково-аналітичне завдання)		30	Підсумковий контроль
Сума		100	

9.2. Критерії оцінювання

Вид роботи	Критерії	Рівні виконання / показники	Максимальний бал
Тестування за змістовими модулями	Коректність відповідей; розуміння понять ризику, невизначеності, методів їх якісного та кількісного оцінювання	Високий рівень – 90–100 % правильних відповідей; достатній – 82–89 %; середній – 74–81 %; базовий – 60–73 %; низький – менше 60 %	15
Практичні розрахунково-аналітичні завдання	Правильність застосування методу оцінювання ризику; коректність розрахунків; обґрунтованість вибору критерію прийняття рішення; інтерпретація результатів	Високий рівень – завдання виконано коректно, метод обрано й застосовано належно, висновки аргументовані; достатній – основне рішення правильне, наявні окремі неточності; базовий – завдання виконано частково; неприйнятний – результат відсутній або не демонструє заявленої здатності	20
Кейс-завдання та ситуаційне моделювання	Визначення проблеми; аналіз альтернатив в умовах ризику; урахування ресурсних і законодавчих обмежень; обґрунтованість рішення	Високий рівень – проблему визначено точно, альтернативи проаналізовано за релевантними критеріями, рішення обґрунтоване; достатній – основне рішення правильне, аналіз окремих аспектів неповний; базовий – ситуацію проаналізовано частково; неприйнятний – рішення не відповідає умові завдання	15
Аналітичні завдання самостійної роботи	Якість опрацювання джерел і даних; глибина аналізу; обґрунтованість висновків; самостійність виконання	Високий рівень – аналіз системний, висновки доказові; достатній – завдання виконано належно з окремими неточностями; базовий – аналіз фрагментарний; неприйнятний – робота не демонструє самостійного результату	15
Усне обґрунтування та презентація результатів	Структурованість викладу; аргументованість висновків; здатність пояснити власні рішення	Високий рівень – результат представлено чітко, здобувач самостійно пояснює підходи й відповідає на запитання; достатній – зміст загалом коректний; базовий – представлення фрагментарне; неприйнятний – здобувач не може пояснити основні положення	5

Вид роботи	Критерії	Рівні виконання / показники	Максимальний бал
Екзамен	Системність знань; здатність застосувати методи оцінювання та управління ризиком до нової ситуації; логічність відповіді	Теоретична частина – 10 балів Прикладна частина (професійні ситуації) – 20 балів	30
Разом			100

9.3. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	добре
64–73	D	задовільно
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента

10. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під час вивчення освітнього компонента «Економіка в умовах ризиків та невизначеності» здобувачі самостійно виконують навчальні та контрольні завдання, якщо умовами конкретного завдання не передбачено командну роботу або дозволена допомога. Усі використані дані, нормативні документи, наукові публікації та аналітичні матеріали мають бути належно зазначені з посиланням на джерело. Повторне використання власних раніше створених матеріалів допускається лише за умови декларування. Відповідальність за достовірність наведених фактів, розрахунків, посилань і висновків несе здобувач незалежно від використаних цифрових інструментів.

Для кожної оцінюваної роботи режим використання технологій штучного інтелекту визначено в таблиці 10.1: А – використання заборонено; В – обмежено дозволено з декларуванням; С – використання дозволене або передбачене умовами завдання.

10.1. Матриця використання технологій штучного інтелекту за видами оцінюваних робіт

Вид оцінюваної роботи	Режим	Правила використання технологій штучного інтелекту
Тестування за змістовими модулями	A	генеративний штучний інтелект заборонено
Практичні розрахунково-аналітичні завдання	B	дозволено використовувати ШІ для пояснення методів розрахунку та усунення технічних помилок у формулах; вибір методу, розрахунки та інтерпретація результатів мають бути власними; використання декларується

Вид оцінюваної роботи	Режим	Правила використання технологій штучного інтелекту
Кейс-завдання та ситуаційне моделювання (дерево рішень)	В	дозволено використовувати ШІ для генерування альтернативних варіантів рішення; аналіз, оцінювання ризиків і остаточне обґрунтування виконуються здобувачем; використання декларується
Аналітичні завдання самостійної роботи	В	дозволено використовувати ШІ для пошуку ідей, структурування та мовного редагування; змістовий аналіз, розрахунки та висновки мають бути власними; використання декларується
Усне обґрунтування та презентація результатів	В / А	під час підготовки дозволено використовувати ШІ для структурування матеріалу; під час усного обґрунтування генеративний ШІ заборонено
Екзамен	А	генеративний штучний інтелект заборонено

У разі суттєвого використання технологій штучного інтелекту здобувач зазначає назву використаної системи, мету застосування, етапи роботи, характер отриманої допомоги та спосіб перевірки результату. За вимогою викладача до декларації додаються промпти, чернетки або історія змін файлу. Технічне використання цифрових засобів для перевірки правопису, форматування або забезпечення доступності не потребує декларування, якщо воно не змінює зміст роботи.

Зразок декларації: «Під час виконання роботи я використовував(ла) [назва системи] для [мета: пояснення методу розрахунку / генерування альтернативних варіантів / мовне редагування]. Використання відбувалося на етапах: [...]. Я перевіряв(ла) фактичні твердження, розрахунки та джерела і самостійно сформував(ла) остаточні висновки. За потреби можу надати промпти, чернетки або історію змін».

Забороняється вводити до зовнішніх систем персональні дані інших осіб, конфіденційну або службову інформацію підприємств, матеріали оцінювання, неопубліковані роботи та інші дані з обмеженим доступом. Для підтвердження самостійності виконання роботи викладач може запропонувати здобувачу усно пояснити методику аналізу, порядок виконання розрахунків, логіку побудови моделі або власний внесок у підготовлений результат. Результат автоматизованого визначення використання штучного інтелекту не є самостійним і достатнім доказом порушення академічної доброчесності.

Застосовуються Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в УНУ, Політика відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту та інші локальні нормативні акти Університету.

11. МЕТОДИЧНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичні матеріали:

1. Смолій Л. В. Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з освітнього компонента «Економіка в умовах ризиків і невизначеності» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини. Умань: УНУ, 2026.

2. Смолій Л. В. Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи з освітнього компонента «Економіка в умовах ризиків і невизначеності» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини. Умань: УНУ, 2026.

Обладнання, лабораторії, програмне забезпечення:

Мультимедійний проєктор, доступ до мережі Інтернет. Офісний пакет з електронними таблицями (Microsoft Excel) для розрахунку показників ризику та побудови графічних

моделей; загальнодоступні статистичні бази даних; за потреби – загальнодоступні сервіси генеративного штучного інтелекту в режимах, визначених розділом 10.

Електронний навчальний курс:

Електронний навчальний курс «Економіка в умовах ризиків і невизначеності» на платформі Moodle: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=1487>

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Економіка невизначеності: зміст, оцінювання, регулювання: колективна монографія. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2021. 287 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/radionova_0013.pdf
2. Економіка і бізнес: підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
3. Боровик М. В. Ризик-менеджмент: конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 63 с.
4. Кучеренко В. Р., Карпов В. А., Карпов А. В. Економічний ризик та методи його вимірювання: навчальний посібник. Одеса, 2011.
5. Кібік О., Слободянюк О., Кузнецова Л. Ризик-менеджмент: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2024. 84 с.
6. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
7. Артими-Дрогомирецька З. Б. Економічний ризик: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 316 с.
8. Васильєва Т. А., Леонов С. В., Кривич Я. М. та ін. Економічний ризик: методи оцінки та управління. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 208 с.
9. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник / уклад. О. В. Кривда. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 85 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/49837>
10. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Скопенко. Київ: НУХТ, 2021. 344 с.
11. Кривда О.В. Система оцінки фінансових ризиків: практикум. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2026. 136 с.
12. Ризикологія : навч.-метод. посіб. / О. Слободянюк, О. Кібік, В. Котлубай ; Нац. ун-т «Одеська юрид. Академія». Одеса : Фенікс, 2025. 78 с.

Додаткові:

13. Соколюк С. Ю., Бурляй О.Л., Смолій Л. В., Жарун О. В. Роль держави у мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. №67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-78>
14. Смолій Л.В., Рябокучма В.С., Штельмах О.В. Модернізація аграрної сфери економіки в контексті сталого розвитку. *Збірник наукових праць УНУС*. 2024. Вип. 104. Ч. 2. С. 367-374. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/104.2/35.pdf>
15. Ревуцька А.О., Смолій Л.В. Стратегія циркулярної моделі управління розвитком бізнесу: ризики та перспективи для України. *Збірник наукових праць УНУС*. 2024. Вип. 104. Ч. 2. С. 317-323. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/104.2/30.pdf>
16. Смолій Л. В., Ревуцька А. О. Функціонування ринку землі сільськогосподарського призначення у контурах ризиків воєнного часу. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 9. С. 1-18. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13731883>
17. Гринчуцька В. Моделювання ризиків в економіці та бізнесі. Тернопіль: ТНТУ імені І. Пулюя, 2014. 88 с.
18. Смолій Л. В. Дослідження кредитних ризиків у системі банківського кредитування аграрних підприємств. *Банківська справа*. 2020. № 1 (151). С. 76–89.

13. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Державна служба статистики України – офіційні статистичні дані для оцінювання макроекономічних ризиків і волатильності показників. <https://stat.gov.ua>
2. Національний банк України – статистика – дані про фінансові, валютні та інфляційні ризики. <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
3. Міністерство фінансів України – інформація про бюджетні та боргові ризики держави. <https://mof.gov.ua>
4. World Bank DataBank – міжнародні макроекономічні показники для оцінювання країнових ризиків. <https://databank.worldbank.org>
5. OECD Data Explorer – дані про економічні ризики та інституційне середовище країн. <https://data-explorer.oecd.org>
6. Каталог рейтингових агентств (Moody's, S&P, Fitch) – офіційні методики та огляди суверенних і корпоративних кредитних ризиків. <https://www.moody.com>, <https://www.spglobal.com>, <https://www.fitchratings.com>
7. Portal Prozorro – дані про публічні закупівлі для аналізу ризиків контрагентів у навчальних кейсах. <https://prozorro.gov.ua>

14. ВИЗНАННЯ ТА ПЕРЕЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Визнання та перезарахування результатів навчання з освітнього компонента «Економіка в умовах ризиків і невизначеності» або окремих його елементів здійснюється відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/MP4L>).

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті (сертифіковані онлайн-курси з ризик-менеджменту, фінансової аналітики, професійні тренінги, школи, конкурси), в обсязі, що загалом не перевищує 25% освітньої програми. Визнання здійснюється за заявою здобувача на підставі поданих підтвердних документів і співбесіди або виконання контрольних завдань, які дають змогу встановити досягнення результатів навчання, визначених розділом 2 цієї робочої програми.

Результати навчання, здобуті за програмами академічної мобільності в інших закладах вищої освіти, визнаються на підставі академічної довідки або сертифіката з урахуванням обсягу в кредитах ЄКТС та відповідності результатів навчання.

15. ВІДОМОСТІ ПРО ПЕРЕГЛЯД І ЗМІНИ

Навчальний рік	Дата перегляду	Короткий зміст змін / підстава
2026–2027	31.08.2026	1. Робочу програму переоформлено за типовою формою Додатка А до Положення про методичне забезпечення освітнього процесу в Уманському національному університеті (схвалено Вченою радою УНУ 11.08.2026, протокол № 17). 2. Перерозподілено обсяг годин у межах незмінного загального обсягу відповідно до змін у навчальному плані (4 кредити ЄКТС, 120 год.) 3. Систему оцінювання переформатовано за принципом результатотоорієнтованого узгодження. 4. Уведено розділ «Академічна доброчесність та використання технологій штучного інтелекту» з матрицею режимів використання ІІІ за видами робіт. 5. Оновлено перелік рекомендованих джерел та інформаційних ресурсів.